

prof. nzw. dr hab. Stanisław Faliński

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Dobre praktyki gminy wiejskiej w dziedzinie współpracy międzynarodowej. Przypadek Gizalek

The best practice of a rural community
in effective international cooperation.
The case of the community of Gizalki

Streszczenie: Artykuł jest poświęcony jednej z ponad półtora tysiąca polskich gmin wiejskich. Stanowi prezentację i analizę współpracy międzynarodowej tej w swojej wielkości – tak rozumianej ludnościowo, jak i powierzchniowo – przeciętnej, leżącej w centralnej Polsce gminy wiejskiej, natomiast jeśli chodzi o aktywność międzynarodową – gminy wyjątkowej. Gizalki bowiem są laureatem dwóch znaczących i prestiżowych nagród międzynarodowych – Dyplomu Europejskiego i Flagi Europejskiej – przyznanych przez Radę Europy za wkład tego samorządu terytorialnego we współpracę europejskich wspólnot lokalnych i udział w budowaniu poczucia wspólnotowości wśród Europejczyków. W niniejszym artykule przedstawiono współpracę międzynarodową Gizalek po uzyskaniu przez nie wspomnianych nagród. Na przykładzie Gizalek ukazano ewolucję współpracy międzynarodowej polskiej gminy wiejskiej, charakter tej współpracy oraz jej etapy i uwarunkowania.

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, gmina wiejska, Gizalki, współpraca międzynarodowa

Abstract: The article describes one of over one thousand five hundred Polish rural communities. It presents and evaluates international cooperation of this rural community, located in central Poland, with an average population and area, but exceptional when it comes to its international activity. Gizalki (that is the name of the community) is so exceptional because it is the winner of two significant and prestigious international awards – the European Diploma and the Flag of Honour granted by the Council of Europe for its contribution to the cooperation of all European local communities, as well as for participation in building a sense of community among European citizens. The article presents the international cooperation of Gizalki after having received the above-mentioned awards and shows the evolution, nature, stages and determinants of international cooperation of a Polish rural community on the example of the community of Gizalki.

Keywords: local self-government, rural borough, Gizalki, international cooperation

Wstęp

Artykuł ten jest drugą częścią opracowania poświęconego jednej z półtora tysiąca polskich gmin wiejskich, wielkopolskich Gizalek, które pod względem wielkości terytorium i ilości zamieszkujących ją obywateli niczym szczególnym się nie wyróżniają. Wyróżniają się natomiast swoją aktywnością na arenie międzynarodowej, za którą gmina ta została wyróżniona specjalnymi, wysokimi na-

grodami Rady Europy¹. Działaniom, które doprowadziły Gizałki do uzyskania tych znaczących na arenie międzynarodowej wyróżnień, był poświęcony poprzedni artykuł, dotyczący współpracy międzynarodowej Gizałek, zatytułowany *Droga gminy Gizałki do Flagi Europy. Dobre praktyki gminy wiejskiej w dziedzinie współpracy międzynarodowej*².

Wspomniany artykuł, stanowiący część pierwszą opracowania poświęconego Gizałkom, dotyczy tylko tej ich aktywności międzynarodowej, która doprowadziła najpierw do uzyskania przez nie w 2002 roku Dyplomu Europy, a w 2004 roku Flagi Europy. Uzyskanie tych bardzo liczących się w europejskim świecie samorządowym wyróżnień było pokłosiem zaangażowania i determinacji ówczesnych władz gminy, których *spiritus movens* był ówczesny wójt tej gminy, Włodzimierz Lehmann. To dzięki jego zaangażowaniu i determinacji Gizałki nawiązały współpracę z belgijską gminą Momignes w 1995 r., niemiecką Apen – 1997 r., niemieckim odpowiednikiem polskiego sołectwa, Morl – 1999 r., ukraińską jednostką administracji terenowej Szkło – 2000 r., chorwacką gminą Kukljica – 2000 r., słowacką – Spišské Vlachy i austriacką Schoenau – 2001 r. Porozumienie z Austriakami było ostatnim przed uzyskaniem przez Gizałki za rozwijanie współpracy międzynarodowej Dyplomu Europejskiego, co nastąpiło 25 kwietnia 2002 roku. Zdobycie tego wyróżnienia nie zatrzymało ani wójta Lehmana, ani Gizałek w dalszym rozwijaniu sformalizowanych powiązań międzynarodowych. Kolejnym partnerem już utytułowanego, gizałkowskiego samorządu zostały ukraińskie Starosilja – 2002. Na kolejny po Dyplomie Europy szczebel Nagrody Europy przyznawanej samorządom terytorialnym przez Radę Europy musiały Gizałki poczekać do kwietnia roku 2004, kiedy to otrzymały Flagę Europy.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie dalszej – już po uzyskaniu wspomnianych nagród – aktywności międzynarodowej omawianej gminy, a także próba usystematyzowania ewolucji, jakiej podlega współpraca międzynarodowa małych samorządów lokalnych na przykładzie gminy wiejskiej Gizał-

¹ Na temat współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych patrz: B.R. Barber, *Gdyby burmistrzowie rządili światem. Dysfunkcyjne kraje, rozkwitające miasta*, Muza, Warszawa 2014; K. Dworak, *Współpraca międzynarodowa miast a rozwój lokalny (na przykładzie miasta Krakowa)*, Promotor, Kraków 2011; S. Faliński, *Aktywność międzynarodowa Warszawy*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2015, nr 3 (45); tenże, *Stosunki międzynarodowe samorządu terytorialnego (wstępny zarys problematyki)*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2011, nr 26, seria: „Stosunki Międzynarodowe”; tenże, *Współpraca międzynarodowa gminy miejsko-wiejskiej. Przypadek Olecka*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2016, vol. 49; tenże, *Współpraca międzynarodowa samorządu terytorialnego*, [w:] *Wymiana i konkurencja. Środowisko i formy promocji Polski w świecie*, „Studia i analizy dyplomacji kulturalnej i publicznej Collegium Civitas” nr 2, Warszawa 2011; T. Kaczmarek, *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, UAM, Poznań 2005; W. Modzelewski, A. Żukowski, *Polski samorząd terytorialny w stosunkach międzynarodowych. Zarys problematyki*, [w:] *Samorząd terytorialny. Studium politologiczne*, J. Marszałek-Kawa (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007; K. Paczyńska, A. Stachowiak, A. Porawski, H. Lekki, *Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik*, Związek Miast Polskich, Poznań 2009; K. Sikora, P. Szreniawski, *Administracyjnoprawne formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe – Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji” 2008, nr 1; A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015; P. Swianiewicz, *Kontakty międzynarodowe samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 10 (178); M. Woźniak, *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa polskiego i standardów międzynarodowych*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 4 (172); H. Zięba-Załucka, *Współpraca międzynarodowa samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 1-2 (205-206).

² Opis bibliograficzny wcześniejszego artykułu.

ki. Podstawa źródłowa tego artykułu jest dwojaka. Po pierwsze, są to źródła wywołane, powstałe specjalnie na potrzeby artykułu, czyli:

- a) przygotowany na podstawie pytań sformułowanych przez piszącego te słowa materiał napisany przez zastępcę wójta i sekretarza gminy Annę Glapę, charakteryzujący współpracę międzynarodową Gizalek;
- b) wywiady (rozmowy) przeprowadzone przez autora z aktualnym wójtem gminy Gizalki Robertem Łozą, ze wspomnianą Anną Glapą oraz z wdową po wójcie Lehmannie, panią Marią Lehmann.

Po drugie, bazę źródłową stanowią dokumenty i publikacje wytworzone przez gminę Gizalki oraz jej strona internetowa, a także strony internetowe jej zagranicznych partnerów.

Uruchomiony na początku naszego stulecia proces uzyskiwania przez Gizalki nagród Rady Europy nie wpłynął negatywnie na aktywność międzynarodową tej wiejskiej gminy. Pierwszą z tych nagród – Dyplom Europy – wójt Włodzimierz Lehmann odebrał 25 kwietnia 2002 roku, kolejną – Flagę Honorową Europy – Gizalki otrzymały w dwa lata później, w kwietniu roku 2004. Zanim jednak tę nagrodę Gizalki otrzymały, nawiązały kolejne porozumienie z zagranicznym partnerem samorządowym. Był to litewski samorząd terytorialny Zujuny, z którym umowę podpisano 16 maja 2003 roku³. Pierwsze kontakty z tą wspólnotą terytorialną nawiązano już w roku 2001, podczas wspólnych spotkań na terenie kurpiowskiej gminy Stawiguda, która później, w roku 2004 stała się polskim, oficjalnym partnerem Gizalek⁴. Porozumienie Gizalki-Zujuny nosi tytuł „Deklaracja współpracy” i jest zagadkowe o tyle, że w jego treści zapisano, iż Gizalki zadeklarowały współpracę ze starostwem (?) o tej nazwie, mało tego – podpisała je – obok wójta Gizalek, Lehmana – starosta Czesława Apolewicz. Według informacji zewnętrznych w stosunku do tego dokumentu, zawartych w Internecie, Zujuny (wileńskie Zujunai) to gmina podwileńska, porównywalna wielkością z Gizalkami⁵. Także o gminie, a nie powiecie pisze zastępczyni wójta Gizalek Anna Glapa⁶. Nie można natomiast mieć wątpliwości, że Zujuny są jednostką samorządu terytorialnego, choć wydaje się, że jej wielkość i potencjał raczej upodabniają ją do polskiej gminy niż powiatu. Niezależnie od tego jak zakwalifikujemy tę jednostkę w omawianym dokumencie znajdujemy zapisy mówiące o tym, że współpraca pomiędzy obiema jednostkami samorządu terytorialnego budowana ma być na zasadach równości partnerów, poszanowaniu odrębności kulturowej i religijnej oraz w oparciu o wzajemny szacunek i zrozumienie. Niestety, współpraca oparta na prezentowanej „Deklaracji...” nie doszła do skutku, a jak twierdzą przedstawiciele Gizalek, wielokrotnie zapraszone delegacje strony litewskiej, mimo ustalanych terminów i zasad odwiedzin, do Gizalek nie dotarły [? – S.F.]⁷. Jest to więc deklaracja, która nigdy nie została rozwinięta, a współpraca nawet w minimalnym stopniu nie została skonsumowana.

³ www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_litwa.pdf – dostęp 07.06.2016.

⁴ Gizalki takich oficjalnych, polskich partnerów samorządowych mają kilku: od 1999 roku Tymbark, od 2003 r. – Stawiguda, od 2004 r. – Wierzchosławice, od 2004 r. – Postomino.

⁵ www.zujunai.lt – dostęp 07.06.2016.

⁶ A. Glapa, *Współpraca międzynarodowa gminy Gizalki*, Gizalki 2016 (na prawach maszynopisu), s. 3.

⁷ Rozmowa przeprowadzona przez autora z zastępczynią wójta gminy Gizalki Anną Glapą, 06.06.2016 r.

Kolejna umowa międzynarodowa Gizalek została podpisana także w 2003 r., a konkretnie 28 czerwca⁸. Partnerem tego dnia ustanowionym zostało węgierskie miasteczko Bacsalmás. Jest to licząca prawie 8 tysięcy mieszkańców gmina leżąca na samym południu Węgier, tuż przy granicy z Serbią⁹. Umowa z Węgry jest odmienna niż wszystkie podpisane wcześniej. Jest od nich obszerniejsza i bardziej rozbudowana. Zawiera praktycznie wszystkie elementy pojawiające się w poprzednio podpisanych i omówionych porozumieniach. Można powiedzieć, że stanowi ona ich zwieńczenie. Również pod względem struktury wewnętrznej jest to dokument przemyślany i dojrzały. Już w jego tytule i na wstępie znajdujemy informacje o tym, że jest to umowa nie tylko deklarująca współpracę, a o nawiązaniu partnerskiej współpracy przesądzająca. Określa się w nim wpisujący się w formułę lokalno-obywatelską cel, dla którego porozumienie to zawarto, pisząc: „Celem partnerstwa jest przyjacielska, równoprawna współpraca obu partnerów polegająca na wymianie doświadczeń komunalno-politycznych podczas spotkań przedstawicieli władz lokalnych, samorządów, szkół, organizacji społecznych, grup zawodowych i lokalnych społeczności”. Rozwijając ten zapis, porozumiewające się strony deklarują, że dążyć będą do możliwie najlepszego wzajemnego poznania się, zrozumienia i w efekcie nawiązania przyjaźni poprzez stwarzanie warunków do możliwie licznych kontaktów tak indywidualnych, jak grupowych różnych środowisk społecznych i zawodowych. Kontakty te mają wpisywać się w szeroki proces budowania wspólnotowości i przyjaźni pomiędzy narodami europejskimi, służących budowaniu, jak zapisano: „...lepszemu, stabilniejszemu, silniejszemu gospodarstwu i politycznie Zjednoczonej Europie”. Charakterystyczne, że tak mocny politycznie zapis znalazł się w dokumencie podpisanym pomiędzy gminami polską i węgierską – pamiętajmy, że omawiane porozumienie zawarto na rok przed wstąpieniem obu krajów do Unii Europejskiej. W dalszej części omawianej umowy znajdujemy precyzyjne określenie sfer współpracy między Gizalekami a Bacsalmás, a są to – podaję w oryginalnej kolejności i brzmieniu – kultura, edukacja szkolna i przedszkolna, samorząd lokalny, ochrona zdrowia i niepełnosprawność, opieka społeczna, rolnictwo i leśnictwo, ochrona środowiska i przedsiębiorczość lokalna, ochotnicze straże pożarne i organizacje społeczne, sport i turystyka. Te rozbudowane zapisy i określone nimi ambitne plany współpracy obwarowane zostały swoistym zabezpieczeniem, wynikającym z doświadczenia i wiedzy sygnatariuszy (z polskiej strony wójta Lehmana i przewodniczącej rady gminy Marianny Petrygi, z węgierskiej – burmistrza Ferencza Mancza), a mianowicie wprowadzono do umowy zapis podkreślający, iż realizacja zamierzeń będzie uzależniona od zaangażowania konkretnych instytucji i grup społecznych oraz konkretnych, indywidualnych obywateli, członków obu wspólnot terytorialnych.

Obawy te jednak okazały się płonne, ponieważ współpraca Gizalek jest szeroka i owocna oraz dotyczy wielu wymienionych w porozumieniu sfer aktywności¹⁰. Obie gminy współdziałają w ramach prac Grupy Wyszehradzkiej. W roku 2005 węgierskiego partnera odwiedziła polska delegacja reprezentują-

⁸ www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_wegry.pdf – dostęp 07.09.2016.

⁹ bacsalmas.lap.hu – dostęp 07.06.2016.

¹⁰ Prezentacja komputerowa przygotowana w gminie Gizalki *Gizalki-Bacsalmás 10 lat współpracy 2003-2013*.

ca różne części gizałeckiej społeczności lokalnej. Stale i cyklicznie są realizowane przez obie strony wymiany dzieci i młodzieży. Mieszkańcy obu gmin odwiedzają się, poznając swoje odmienne kultury narodowe oraz to, co dla tych europejskich kultur wspólne, a wcześniej nieuświadomione. Apogeum tych spotkań ma miejsce podczas świąt lokalnych, takich jak gizałeczki Festyn Świętojański czy Dożynki Gminne. Przedstawiciele środowisk ekologicznych obu gmin obradują na wspólnych konferencjach, gdzie mogą nawiązać kontakty z obywatelami innych zaprzyjaźnionych z Polakami i Węgrami wspólnot lokalnych. Taki mechanizm wzajemnego zapoznawania się dotyczy oczywiście nie tylko środowisk, którym leży szczególnie na sercu przyroda i jej ochrona. Praktycznie we wszystkich wydarzeniach organizowanych w Gizałkach i w Bacsalmas uczestniczą także obywatele innych zaprzyjaźnionych z nimi gmin. Tworzy się więc swoista sieć międzynarodowej współpracy samorządowej.

Niestety, współpraca Gizałek z kolejną gminą partnerską nie rozwinęła się tak jak z Bacsalmas. Chodzi o słowacką gminę Velky Meder, z którą umowę podobną w formie i treści do tej z Węgrami podpisano 24 października 2005 roku¹¹. Do zawarcia tego porozumienia doszło za pośrednictwem zaprzyjaźnionej z Gizałkami polskiej gminy Postomino, które wcześniej podpisało umowę partnerską z Velkym Mederem. Zadziałał więc w tym przypadku wspomniany mechanizm powstawania sieci współpracy samorządowej. Tym razem określone umową ambitne plany nie zostały zrealizowane. Początkowo współpraca ta dotyczyła problemów oświatowych i kultury. Planowano ją rozwinąć, jednak do tego nie doszło. Po początkowych spotkaniach nauczycieli i działaczy kultury do planowanych wstępnie wymian młodzieży i zespołów wokalnych nie doszło. Dzisiaj partnerstwo z Velkym Mederem jest praktycznie martwe, a kontakty Gizałek ze Słowakami realizowane są przez współpracę z miastem Spišské Vlachy, z którym współpraca układa się od roku 2001 bardzo dobrze i owocnie¹².

Ostatnią jednostką administracji publicznej, z którą Gizałki zawarły umowę o współpracy, jest licząca ponad 3 tysiące mieszkańców francuska gmina Anor (departament Nord, region Nord-Pas-de-Calais)¹³. Podpisany 5 maja 2007 roku dokument, który to porozumienie określa, jest diametralnie różny od wszystkich wcześniejszych¹⁴. Przede wszystkim nie jest on sygnowany, jak wszystkie poprzednie, przez dwie strony, ale przez trzy. Ze strony polskiej podpisał go wójt Mariusz Piasecki, następca animatora gizałkowskiej współpracy międzynarodowej, Włodzimierza Lehmana, ze strony francuskiej mer Anor, Jean-Luc Perat oraz mer zaprzyjaźnionej z Gizałkami już od 1995 roku belgijskiej gminy Momignies, Albert Depret. To właśnie ta belgijska wspólnota doprowadziła do podpisania omawianego trójporozumienia. Jego kształt jest specyficzny. Używany w nim język polski jest zły, a czasem przez swoją jakość uniemożliwiający zapoznanie się z treściami, które sygnatariusze chcieli przekazać. Przykre to tym bardziej, że sam fakt podpisania trójporozumienia gminnego jest cenny i ilustrujący, jak porozumienia dwustronne mogą ewoluować w wielostronne, budując szersze pozytywne więzi pomiędzy wspólnotami

¹¹ www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_wielki_meder.pdf – dostęp 09.06.2016.

¹² Prezentacja komputerowa przygotowana w gminie Gizałki *Gizałki – Spišské Vlachy 2001–2011*.

¹³ www.anor.fr – dostęp 09.06.2016.

¹⁴ www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_anor.pdf – dostęp 10.06.2016.

lokalnymi. Być może taki wadliwy językowo kształt tego wartościowego politycznie dokumentu wynika z pośpiechu, w jakim on powstawał, i z braku wpływu na jego treść ze strony polskiej. Został on bowiem przygotowany przez Francuzów, także część w języku polskim, i przedstawiony wójtowi Gizalek do podpisania w Anor. Podobno nie można było już nanieść ewentualnych poprawek językowo-stylistycznych¹⁵. W omawianym porozumieniu reprezentujący swoje gminy merowie i wójt zaznaczają, że chcą nie tyle współpracować ze sobą jako przedstawiciele władzy publicznej, ale pragną przede wszystkim zbliżyć do siebie społeczności, które reprezentują. Ma to nastąpić poprzez spotkania młodzieży, współpracę kulturalną, spotkania sportowe, wymianę doświadczeń w zakresie rozwiązywania problemów lokalnych i gospodarki komunalnej, poznawanie charakterystycznej dla trzech porozumiewających się wspólnot kultury i sztuki. Współpraca ta odbywać się ma w – jak się wyrażono – „duchu braterstwa europejskiego” i być wkładem porozumiewających się w powodzenie ogólnego projektu, jakim jest Unia Europejska. Widzimy więc, że w trójporozumieniu zawarto treści zbliżone do tych wpisanych we wcześniejsze umowy międzynarodowe Gizalek, także ono zostało sporządzone w sposób upodabniający je do sygnalizowanej wcześniej formuły lokalno-obywatelskiej oraz umieszczono w nim bezpośrednio odwołania do idei ogólnoeuropejskiej. Przyszłość miała pokazać, że mimo swoich wad językowych przedstawiony dokument dał początek owocnej i trwającej do dzisiaj współpracy. To również za jego pośrednictwem została stworzona swoista sieć przyjaźni wspólnot lokalnych z różnych państw narodowych Unii Europejskiej. Jeszcze przed podpisaniem tego porozumienia (w roku 2006) młodzież z Gizalek uczestniczyła w obozie międzynarodowym w Anor. Młodzież tę zaproszono, ponieważ i Gizalki, i Anor były partnerami Momignies. W dwa lata później (w 2008 roku), już po zawarciu opisanego porozumienia trójstronnego, w Gizalkach zorganizowano obóz młodzieżowy, w którym poza Polakami, Belgami i Francuzami uczestniczyli młodzi Niemcy z zaprzyjaźnionego z Gizalkami Apen oraz z zaprzyjaźnionego z Anor niemieckiego Aken, a także z czeskiej gminy Pribram, która współpracuje z Anor. W podobnej konfiguracji spotykali się młodzi Europejczycy na kolejnych, organizowanych w zaprzyjaźnionych z Gizalkami gminach Belgii, Francji i Niemiec.

Podsumowanie

Powstawanie sieci współpracy samorządów lokalnych nie dotyczy tylko kontaktów młodzieży. Dotyczy ono praktycznie wszystkich sfer aktywności zorganizowanych w gminy wspólnot terytorialnych i ich fragmentów. Analizując aktywność w tym zakresie Gizalek, zauważamy ewolucję tej współpracy. Po początkowych kontaktach i podpisaniu stosownych dokumentów przez władze administracyjne przyszła kolej na kontakty i współpracę obywatelską i środowiskową, przejawiającą się w kontaktach i odwiedzinach konkretnych grup społecznych: pracowników samorządowych, młodzieży, nauczycieli, członków ochotniczych straży pożarnych, członkiń Kół Gospodyń Wiejskich bądź ich

¹⁵ Rozmowa przeprowadzona przez autora z zastępczynią wójta gminy Gizalki Anną Głapą, 07.06.2016.

zagranicznych odpowiedników, rzemieślników, lekarzy czy członków innych grup zawodowych. Do spotkań początkowo dochodziło podczas wymian oficjalnych delegacji, kiedy zwiedzano odwiedzane gminy i kraje, podczas odwiedzin na różnego rodzaju świętach gminnych, takich jak wspomniany Festyn Świętojański czy Święto Rododendronów. Często już bez animowania wzajemnych kontaktów przez władze gmin poszczególne środowiska spotykały się w swoich środowiskowych ramach. Nawiązywały się przyjaźnie i sympatie, a nawet wspomniane wcześniej małżeństwa międzynarodowe. Powstawały w ten sposób silne więzi pomiędzy członkami poszczególnych wspólnot lokalnych i obywatelami demokratycznych państw jednoczącej się Europy. Co istotne: nie tylko jednoczącej się instytucjonalnie, ale – co ważniejsze – integrującej się społecznie. Można więc wyznaczyć dwa zasadnicze etapy współpracy międzynarodowej samorządów lokalnych krajów Unii Europejskiej, których znakomitą egzemplifikacją jest współpraca w tym zakresie Gizalek. Pierwszy etap, niejako wstępny, to **współpraca w formule publiczno-instytucjonalnej**. W jego ramach następuje podpisanie stosownych dokumentów i nawiązanie współpracy pomiędzy przedstawicielami lokalnej władzy publicznej. Drugi, późniejszy, nie zawsze rozwijający się etap, ale po zaistnieniu znacznie trwalszy – **współpraca w formule lokalno-obywatelskiej**, w ramach której współpracują i wytwarzają łączące ich więzi poszczególne grupy i indywidualni członkowie wspólnot lokalnych. Oczywiście realizowanie współpracy na poziomie etapu drugiego nie oznacza zaprzestania jej realizacji na poziomie etapu pierwszego. Zwykle podjęciu współpracy poszczególnych obywateli czy ich grup towarzyszy współpraca organów lokalnej administracji publicznej. Zdarza się także, iż następuje współpraca obywatelska mimo zaprzestania współpracy przez te organy.

Analizując aktywność międzynarodową Gizalek, wyraźnie możemy dostrzec oba te etapy i ich stadia pośrednie. Najbardziej rozwinęła się współpraca międzynarodowa tej gminy, osiągając poziom charakterystyczny dla współpracy w formule lokalno-obywatelskiej, z gminą belgijską Momignies, niemiecką Apen, słowacką Spišské Vlchy, węgierską Bacsalmas i francuską Anor. Współpraca z pozostałymi wspólnotami praktycznie zanikła, mimo że z wieloma spośród nich wcześniej zaczynała przechodzić na poziom obywatelski. Dotyczy to niemieckiego Morl, chorwackiej Kukljicy, austriackiego Schoenau czy słowackiego Velky'go Mederu. Na kontaktach w formule publiczno-instytucjonalnej zatrzymała się współpraca z ukraińskim Szklém i Starosiliami, podobnie jak z litewskimi Zujunami. Bardzo trudno udzielić odpowiedzi, dlaczego ukształtowała się taka właśnie struktura geograficzna współpracy międzynarodowej Gizalek. Na pewno nie jest ona funkcją czasu trwania kontaktów. W grupie najintensywniej współpracujących z Gizalkami samorządów znajdują się te, z którymi współpraca trwa od połowy lat 90. ubiegłego wieku (Momignies i Apen), od lat kilkunastu (Spišské Vlchy i Bacsalmas), jak i około dziesięciu (Anor). Nie ma w tej sprawie decydującego znaczenia to, czy poszczególne wspólnoty należą do Europy Zachodniej czy Środkowo-Wschodniej i czy są postkomunistyczne, czy nie. Nie decydują także tradycyjne sympatie i antypatie wynikające z historii – przecież Gizalki przyjaźnią się tak z Węgrami („Polak Węgier dwa bratanki”), jak z Niemcami („Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz”) czy neutralnymi w sensie pamięci historycznej Belgami, Francuzami i Słowakami.

Wydaje się, że o takim, a nie innym kierunku i intensywności współpracy decyduje w tym przypadku spłot wielu trudnych do zidentyfikowania, a tym bardziej uogólnienia czynników. Z pewnością wpływ na określony powyżej kształt współpracy międzynarodowej ma z pozoru nie najważniejszy, a w praktyce, jak się okazuje, bardzo istotny – na co zwracał w rozmowie uwagę aktualny wójt Gizalek – czynnik, czyli odległość od siebie współpracujących samorządów¹⁶. Jest on tym istotniejszy, jeżeli uzupełni się go o koszty podróży, które zainteresowani muszą ponieść. Wydaje się więc, że koszty wzajemnego podróżowania do siebie i czas potrzebny na dotarcie mają w tym przypadku istotne i uniwersalne znaczenie. Na intensywność a czasem wręcz funkcjonowanie kontaktów wzajemnych mają podstawowy wpływ zmiany władz politycznych w kontaktujących się gminach. To po wyborach nastąpiło zawieszenie współpracy Gizalek z gminą austriacką, której nowy burmistrz zanegował sens tej współpracy¹⁷. W tym przypadku o współpracy wspólnot lokalnych zdecydował czynnik ludzki.

Istotny, choć z pewnością nie decydujący wpływ na specyfikę współpracy międzynarodowej Gizalek i innych samorządów lokalnych mają dostępne dla samorządów terytorialnych fundusze zewnętrzne, dzięki którym udostępniające je podmioty oddziałują na beneficjentów, realizując w ten sposób swoją wobec nich politykę. Gizalki wykorzystywały i wykorzystują takie środki. Jak pamiętamy, w związku ze współpracą z partnerami ukraińskimi – Szkło i Starosilja – Gizalki korzystały z funduszy dostępnych w ramach programu Pauci. Podobnie w powiązaniu ze współpracą z partnerami niemieckimi – Apen, Morl – wykorzystywano środki dostępne w ramach prac Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. Charakter znacznie szerszy i dotyczący praktycznie wszystkich międzynarodowych partnerów Gizalek ma pomoc uzyskiwana przez tę gminę w ramach specjalnego programu Unii Europejskiej „Europa dla Obywateli”. Jest to projekt mający na celu zbliżanie do siebie i budowanie współpracy między różnymi europejskimi wspólnotami lokalnymi i przez to między obywatelami poszczególnych państw narodowych i wspólnot terytorialnych¹⁸. Niestety, państwo polskie jako takie nie prowadziło i nie prowadzi takich specjalnych, nastawionych na animowanie współpracy międzynarodowej programów. Programy takie pojawiały się w ramach funduszy Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Z nich także Gizalki korzystały¹⁹.

Jak więc widzimy, kontakty międzynarodowe Gizalek były i są powiązane z aktywnością polskich władz publicznych na poziomie państwowym, a o kształcie współpracy międzynarodowej konkretnej gminy decyduje tak wola i aktywność jej władz, jak i otoczenie państwa, którego jest ona zdecentralizowanym fragmentem, podobnie jak wpływ na kierunki, charakter i intensywność tej współpracy ma polityka realizowana przez organizacje międzynarodowe, których członkiem jest Polska. Możemy więc powiedzieć, że o obrazie współpracy międzynarodowej Gizalek – podobnie jak innych polskich gmin, w tym wiejskich – decydowały i decydują: po pierwsze, czynniki wewnętrzne, czyli aktywność i decyzje władz tej wspólnoty lokalnej; po drugie, polskie czynniki zewnętrzne w stosunku do tej

¹⁶ Rozmowa przeprowadzona przez autora z wójtem gminy Gizalki Robertem Łozą, 06.06.2016 roku.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Na temat tego programu patrz: www.europadlaobywateli.pl – dostęp 18.06.2016.

¹⁹ Rozmowa przeprowadzona przez autora z zastępczynią wójta gminy Gizalki, 06.06.2016 roku.

gminy, czyli decyzje innych polskich, głównie państwowych władz publicznych; po trzecie, czynniki zewnętrzne tak w stosunku do gminy, jak Polski, czyli decyzje organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska, przede wszystkim Unii Europejskiej. Czynniki te się wzajemnie uzupełniają i przenikają, składając się na swoistą i niepowtarzalną wypadkową, przy czym w przypadku Gizzałek wydaje się, że decydujący był czynnik ludzki i aktywność w tym zakresie konkretnego człowieka, wójta Włodzimierza Lehmana, który pokierował aktywnością międzynarodową tej gminy wiejskiej w ten sposób, że zaoferowało to wysokimi odznaczeniami europejskimi, cennymi nie tylko dla gminy Gizzałki, powiatu pleszewskiego i województwa wielkopolskiego, ale także dla Polski.

Bibliografia

- Barber B.R., *Gdyby burmistrzowie rządili światem. Dysfunkcyjne kraje, rozkwitające miasta*, Muza, Warszawa 2014.
- Dworak K., *Współpraca międzynarodowa miast a rozwój lokalny (na przykładzie miasta Krakowa)*, Promotor, Kraków 2011.
- Faliński S., *Aktywność międzynarodowa Warszawy*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2015, nr 3 (45).
- Faliński S., *Stosunki międzynarodowe samorządu terytorialnego (wstępny zarys problematyki)*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2011, nr 26, seria: „Stosunki Międzynarodowe”.
- Faliński S., *Współpraca międzynarodowa gminy miejsko-wiejskiej. Przypadek Olecka*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2016, vol. 49.
- Faliński S., *Współpraca międzynarodowa samorządów terytorialnych*, [w:] *Wymiana i konkurencja. Środowisko i formy promocji Polski w świecie. „Studia i analizy dyplomacji kulturalnej i publicznej”*, nr 2, Instytut Adama Mickiewicza i Collegium Civitas, Warszawa 2011.
- Głapa A., *Współpraca międzynarodowa gminy Gizzałki*, Gizzałki 2016 (na prawach maszynopisu).
- Kaczmarek T., *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, UAM, Poznań 2005.
- Modzelewska W., Żukowski A., *Polski samorząd terytorialny w stosunkach międzynarodowych. Zarys problematyki*, [w:] *Samorząd terytorialny. Studium politologiczne*, J. Marszałek-Kawa (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Paczyńska K., Stachowiak A., Porawski A., Lekki H., *Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik*, Związek Miast Polskich, Poznań 2009.
- Prezentacja komputerowa przygotowana w gminie Gizzałki *Gizzałki-Bacsalmas 10 lat współpracy. 2003-2013*.
- Prezentacja komputerowa przygotowana w gminie Gizzałki *Gizzałki-Spišské Vlchy 2001-2011*.
- Rozmowa przeprowadzona przez autora z Marią Lehmann, 06.06.2016 roku.
- Rozmowa przeprowadzona przez autora z wójtem gminy Gizzałki Robertem Łozą, 06.06.2016 roku.

Rozmowa przeprowadzona przez autora z zastępczynią wójta gminy Gizalki Anną Glapą 06.06.2016 roku.

Rozmowa przeprowadzona przez autora z zastępczynią wójta gminy Gizalki Anną Glapą 07.06.2016 roku.

Sikora K., Szreniawski P., *Administracyjnoprawne formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe – Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji” 2008, nr 1.

Skorupska A., *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015.

Swianiewicz P., *Kontakty międzynarodowe samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 10 (178).

Woźniak M., *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w świetle prawa polskiego i standardów międzynarodowych*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 4 (172).

Zięba-Zalucka H., *Współpraca międzynarodowa samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 1-2 (205-206).

www.anor.fr

www.bacsalmas.lap.hu

www.europadlaobywateli.pl

www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_anor.pdf

www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_litwa.pdf

www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_wegry.pdf

www.gizalki.pl/files/file/samorzad/umowa_wielki_meder.pdf

www.zujunai.lt